

det har gjort i mange Herrens år, og det vil fortsat eksistere. Jeg ville anse det for et af mit livs sikreste væddemål at holde på, at folkemusikmiljøet om bare fem år eksisterer usvækket, medens Electric Boogie og Fame-dance til den tid er mindre end en fodnote i rock-historien.

For nu at besvare Henrik Adlers spørgsmål direkte. Jeg synes stadig, at

livet er en polka værd, og mere end det. Jeg synes, at det er gevaldig flot, at Lilholt bandet og flere med det kan smide sig ned på scenen, Ovation-guitarer eller ej og opleve, at publikum reagerer på det. Forresten har jeg ingen klar erindring om, at sorte folkemusikere som Mississippi John Hurt eller Taj Mahal havde den vane, men måske er det ikke den form for 'sort' musik, du

tænker på. Det var forresten også en sort musiker, nemlig igen Duke Ellington, som sagde: »Jeg er sikker på, at kritikere opfylder et behov, og de forventes nok at gøre det, de gør, men undertiden bliver de grebet af, hvad de synes, man skulle have gjort i stedet for at koncentrere sig om, hvad man rent faktisk gør.«

Anmeldelse

To sangere og en folkemindesamler

Jens Henrik Koudal: *To sangere fra den jyske hede; Efter optegnelser af Evald Tang Kristensen 1874. Kbh. 1984, 132 s., 140 kr. (Medlemmer af Foreningen Danmarks Folkeminder: 70 kr.)* (Forhandles direkte fra Foreningen Danmarks Folkeminder, Birketinget 6, 2300 København S. Tlf.: 01-58 58 00).

I »Foreningen Danmarks Folkeminders Dokumentationsserie« er som bind 3 udkommet Jens Henrik Koudals »To sangere fra den jyske hede«.

Jens Henrik Koudal er nok dette blads læsere bekendt. Men det bør vel nævnes, at han er cand. mag. i musikvidenskab og historie, har forsket i folkemindeindsamling ved Københavns Universitet og nu er arkivar ved Dansk Folkemindesamling.

De to sangere fra den jyske hede er Jens Mikkelsen og Niels Albretsen, begge bosat i Kølvrå ved Karup, hos hvem folkemindesamleren Evald Tang Kristensen (ETK) i 1870'erne optegnede en række viser. En del af disse er allerede trykt i ETK's egne udgivelser i

Visesang på Skive Marked i 1860'erne. Tegning af Hans Smidth, 1867. (udsnit af originaltegning, gengivet i bogen s. 124)

årene 1876 – 1903, men oftest i bearbejdet form.

Tidligere tiders folkemindeindsamlere interesserede sig først og fremmest for det materiale, som de indsamlede. Langt op i dette århundrede har stort set al folkemindeforskning således haft til formål at analysere det indsamlede, finde dets oprindelse, rense det for uforståelige (= »forkerte«!) især musikalsk) og anstødelige passager, og udgive det som gammel dansk kultur – jo ældre, jo bedre. Man kunne med nogen ret kalde sådan forskning for folkemindeforfalskning.

Nyere tids folkemindeforskning beskæftiger sig med kilder på en helt anden måde. Det væsentlige er ikke længere materialets fortid, men dets samtid.

I sit forord skriver Jens Henrik Koudal (JHK): »Denne bog er et forsøg på at overskride det tilbageskuende synspunkt i brugen af sidste århundredes materiale – middelaldermyten, kunne man kalde det. I stedet bliver Tang Kristensens materiale brugt til at belyse sin egen tidsperiode. Sådan bør det nemlig

også bruges: Som kilde til den brede befolknings kultur i 1700- og 1800-tallet og som underlag for en kritisk brug af folkemusikken idag«.

Når man skal dokumentere folkeminder, der er indsamlet i 1800-tallet af en forsker uden denne målsætning, er det derfor naturligt og nødvendigt ikke blot at gengive det indsamlede og beskrive meddelerne, men også at sætte indsamleren, hans person og hans metode i perspektiv, og det er netop den opgave, som JHK har stillet sig selv.

JHK's bog indledes med en præsentation af de to sangere og ETK's indsamlingsarbejde hos disse. Herefter følger alle de optegnede viser og melodier i deres originale form, d.v.s. baseret på ETK's egne optegnelser, som findes bevaret først og fremmest på Dansk Folkemindesamling. Til dette afsnit er knyttet et tillæg med viser og melodier, som ETK har optegnet hos medlemmer af de to sangeres familiekreds. Et småtrykt afsnit med kommentarer til de enkelte viser efterfølges endelig af et »Efterskrift« med en skildring af ETK som menneske og folkeviseindsamler, en redegørelse for de to sangeres livsskæbener, en karakteristik af deres repertoarer og et tidsbillede af visesangens brugssituationer og funktion. Bogen er herudover udstyret med noter, forkortelsesliste, litteraturliste, register over viserne samt udmærkede og illustrative billeder bogen igennem.

Bogen er som dokumentation overordentlig grundig: Uden i øvrigt at have forskningsmæssige forudsætninger har jeg den klare opfattelse, at ingen tilgængelig oplysning om indsamleren, meddelerne, viser eller melodier savnes.

Selvom bogen således vil være af in-

teresse for selv fagligt velfunderede læsere, er det dog muligt for enhver at få fornøjelse af bogen, netop fordi den i sin systematik og typografi lægger op til, at den enkelte læser selv vælger, hvor meget han eller hun vil gå i dybden: Den nysgerrige kan nøjes med at læse viserne, og den kundskabshungrende finder i bogens noter og litteraturliste talrige kilder til videre studier.

Imidlertid forekommer det mig, at JHK har gjort for lidt ud af at formidle forståelsen af selve vise- og melodimaterialet.

De enkelte viser er forsynet med tekstlige noter, hvor forfatteren har fundet det nødvendigt. De kunne med fordel have været fyldigere, idet der for den utrænede folkeviselæser er endog temmelig mange ord og vendinger, som er svært forståelige. I nogle tilfælde er ord forklaret, udet at dette giver nogen hjælp til at forstå helheden:

*"1. Jeg fæstede mig saa stalt¹ en Jomfru,
var hundrede Aar og dertil syv:
hendes Øjne de rinder saa saare²...*

(Jens Mikkelsens viser 1:

Den fæle hustru).

Her har JHK forklaret 1) *stolt* – og 2) *snart*. Men hvad betyder »...hendes Øjne de rinder saa snart...«? For den trænede læser med en god portion sproglig sans er det vel næppe noget problem, men for andre, f.eks. skoleelever?

Af en eller anden grund – måske en vis blufærdighed – er ordforklaringer også udeladt i de fleste af de vovede tekster, hvor man må gætte sig frem.

JHK udtrykker i forordet det håb, at bogens viser og deres dejlige melodier ikke kun vil blive læst, men også sunget. Det er vel en forudsætning herfor, at visernes tekst og deres melodier er

forståelige for læserne. Udover flere tekstnoter kunne jeg derfor have ønsket mig en antydning becirfring, idet et harmonigrundlag ofte kan hjælpe til at indlære usædvanlige og vanskelige melodier.

Og medens vi er ved musikken: I efterskriften er karakteristikken af de to sangeres melodimateriale desværre uden ordforklaring og holdt i et sprog, så næppe andre end musik-uddannede kan have glæde af dem. Netop dette har ærgret mig lidt. Hos amatørmusikere og folk, der beskæftiger sig med folke-musik og -sang, finder man ofte en forbavsende uvidenhed, ikke blot historisk og kildemæssigt, men også teknisk, d.v.s. med hensyn til det værktøj, man har behov for, for virkelig at kunne sætte sig ind i stoffets egenart. Hvad betyder f.eks. »ambitus«, »kvindelige og mandlige melodiaslutninger« og melodiopbygningen »axby«?

Bogens indledning er som nævnt en præsentation af de to sangere og ETK's indsamlingsarbejde hos dem. Indledningen faldt mig lidt vanskelig at læse, og ved anden gennemlæsning hæftede jeg mig ved, at kronologien er lidt forvirret: Først et brev fra ETK til Svend Grundtvig omhandlende ETK's andet besøg hos de to sangere (8/3-1874); dernæst starten på ETK's indsamlingsarbejde (1867 og senere); så frem til korrespondancen med Svend Grundtvig (31/3-1874); tilbage til ETK's tidligere besøg hos de to sangere (januar 1874); og endelig det, som det hele startede med, nemlig det andet besøg hos de to sangere.

Ud over disse få har jeg ikke bemærkninger til bogens sprog og disposition, som jeg finder let at gå til.

JHK's bog er et godt eksempel på, at

det kan lade sig gøre at drive moderne folkemindeforskning på baggrund af optegnelser, som er gjort under helt andre forudsætninger i en anden tid. Den er samtidig – med få undtagelser – et

eksempel på, at forskning i musik og sang (folkelig som kunstig) kan fremlægges på en måde, så at stort set alle og enhver kan beskæftige sig med stoffet, uden at idé og indhold derved mister sin

værdi for »de professionelle«. Bogen er godt udstyret i indhold og opsætning, og hvis det tidligere citerede (»Denne bog er et forsøg på...«) er forfatterens mål med bogen, så er det lykkedes.

Michael Sommer.

Anmeldelse

Syngende sønderjysk for anden gang

Elsemarie Dam-Jensen og Birgit Lauritsen: *Jeg gik mig ud. Sønderjyder synger II. Et visehæfte + Kassettebånd*. Institut for grænseregionsforskning. Åbenrå 1984. (Pris tilsammen kr. 100. For bogen alene kr. 65, for båndet alene kr. 55).

De to forfatters universitetsspeciale om folkesangens historie i Sønderjylland og visehæftet og kassettebåndet »Æ har hør« blev anmeldt i Modspil nr. 26 i dec. 1984.

Denne nye udgivelse af bog + kassettebånd er nummer to i forskningsprojektet »Folkesangen i Sønderjylland«, og man bliver lidt i tvivl. Er det et kassettebånd med ledsagehæfte? Er det »et visehæfte«, som der står på forsiden? Er det, som der står i forordet, »et foreløbigt arbejdsresultat« i forbindelse med forskningsprojektet?

Udgivelsen fungerer bedst, hvis man starter med båndet og så bruger den 107 sider store bog som en slags ledsagehæfte til det. Ud fra den vinkel er det en fortrinlig udgivelse. Der er 25 sange på båndet, sunget af 11 sønderjyske sangere, som Karl Clausen optog i begyndelsen af 60'erne. Det er optagelser som hidtil ikke har været almindeligt tilgæn-

gelige på plade eller bånd, så man kan kun glæde sig over, at det nu er muligt

*Karl Clausen ved båndoptageren 1963.
(foto: Poul Henning Fromsejer)*

at få disse fine traditionssangere ud af stuens højtalere derhjemme. Båndet fylder da lidt i det store hul, der efter snart mange års bred folkemusikinteresse stadig gaber efter plade og båndudgivelser med traditionel sang. Folke-musikhuset i Hogager har jo som princip valgt ikke at ville betjene sig af massemediernes muligheder for udbredelse af kendskabet til traditionel sang, og Dansk Folkemindesamling kan kun skaffe ressourcer til højst en enkelt plade om året.

Det er 11 interessante sønderjyske sangere man kan møde her på båndet. De fleste af dem er døde i dag, og mange af deres fine sange nok med dem. Repertoiremæssigt spænder sangene fra gamle skæmteviser (danske og plattyske) og børneremser til skillingviser, åndelige viser, sønderjyske dialektviser, nationale sange og viser fra populære dilettantforestillinger. Alle sangene har levet i mundtlig tradition, selv om nogle af dem også har været trykt i sangbøger. Det er sange, som i indhold og funktion hører til i tiden fra 1864 til 1920, og som en del mennesker i Sønderjylland stadig huskede i 1950-erne.

Der er flere herlige sange at glæde sig